

IQTISODIYOT NAZARIYASI FANIDA AHOLI DAROMADLARI VA DAVLATNING IJTIMOIIY SIYOSATI

Toshkent Kimyo Texnologiya Institutu

Talabasi Zayniddinova Nargiza

PhD katta o'qituvchi .Mominova Dildora Dilshadovna

Kalit so'zlar: *aholi daromadlari, ijtimoiy siyosat, daromadlar tengsizligi, kambag'allik, iqtisodiy rivojlanish, davlat aralashuvi, ijtimoiy himoya, bandlik, farovonlik.*

Annotatsiya: *Maqolada aholi daromadlari tushunchasi, uning shakllanish manbalari va iqtisodiy rivojlanishdagi o'rni tahlil qilinadi. Shuningdek, davlatning ijtimoiy siyosati orqali daromadlarni tartibga solish, tengsizlikni kamaytirish hamda kambag'allikni qisqartirish mexanizmlari ilmiy jihatdan yoritiladi. Maqolada ijtimoiy siyosatning asosiy yo'nalishlari — bandlikni ta'minlash, ijtimoiy himoya tizimi, ta'lim va sog'liqni saqlash sohalarining rivoji kabi omillar keng ko'rib chiqiladi. Xulosa qismida esa aholi farovonligini oshirishda samarali ijtimoiy siyosatning ahamiyati asoslab beriladi.*

Kirish: Har qanday mamlakatning iqtisodiy rivojlanishi, avvalo, uning aholisi turmush darajasi bilan belgilanadi. Aholi daromadlari esa ushbu turmush darajasining asosiy ko'rsatkichidir. Daromadlar nafaqat iqtisodiy ko'rsatkich, balki ijtimoiy barqarorlik, jamiyatdagi tenglik darajasi va insonlarning hayotdan qoniqishiga ham bevosita ta'sir qiladi.

Bozor iqtisodiyoti sharoitida daromadlar asosan bozor mexanizmlari orqali shakllanadi. Biroq bu mexanizm har doim ham adolatli natija bermaydi. Natijada jamiyatda daromadlar o'rtasida katta tafovut yuzaga keladi. Aynan shu nuqtada davlatning ijtimoiy siyosati muhim rol o'ynaydi.

Aholi daromadlari — bu fuqarolarning ma'lum vaqt oralig'ida oladigan pul va natural tushumlarining yig'indisidir. Ular quyidagi asosiy manbalardan shakllanadi:

Birinchidan, ish haqi. Bu aholining asosiy daromad manbai bo'lib, mehnat faoliyati natijasida olinadi. Ish haqi darajasi mamlakatdagi iqtisodiy rivojlanish darajasi, mehnat unumdorligi va bozor talabiga bog'liq.

Ikkinchidan, tadbirkorlik faoliyatidan olinadigan daromad. Bu turdagi daromadlar kichik va o'rta biznesning rivojlanishi bilan chambarchas bog'liq.

Uchinchidan, mulkdan olinadigan daromadlar — foizlar, dividendlar, ijara haqlari.

To'rtinchidan, davlat transferlari — pensiyalar, stipendiyalar, nafaqalar va subsidiyalar.

Aholi daromadlarining shakllanishi ko'plab omillarga bog'liq bo'lib, ular orasida iqtisodiy o'sish, mehnat bozori holati, ta'lim darajasi va davlat siyosati alohida ahamiyatga ega.

Daromadlar tengsizligi va uning oqibatlari

Daromadlar tengsizligi — bu jamiyat a'zolari o'rtasida daromadlarning notekis taqsimlanishidir. Bu holat deyarli barcha mamlakatlarda uchraydi, ammo uning darajasi turlicha bo'ladi.

Tengsizlikning asosiy sabablari quyidagilardan iborat:

- ta'lim darajasidagi farqlar;
 - hududlar o'rtasidagi iqtisodiy tafovut;
 - kapital va resurslarga egalik darajasi;
- mehnat bozoridagi nomutanosiblik.

Daromadlar tengsizligi haddan tashqari oshib ketganda, bir qator salbiy oqibatlar yuzaga keladi. Jumladan, kambag'allik darajasi ortadi, ijtimoiy ziddiyatlar kuchayadi va iqtisodiy o'sish sekinlashadi. Shu sababli ko'plab iqtisodchilar tengsizlikni kamaytirish zarurligini ta'kidlaydi

Davlatning ijtimoiy siyosati — bu aholining ijtimoiy himoyasini ta'minlash, daromadlarni qayta taqsimlash va turmush darajasini oshirishga qaratilgan choralar tizimidir.

Ijtimoiy siyosatning asosiy vazifalari quyidagilardan iborat:

- kambag'allikni kamaytirish;

- daromadlar tengsizligini yumshatish;
- aholining ijtimoiy himoyasini ta'minlash;
- inson kapitalini rivojlantirish.

Zamonaviy davlatlar ijtimoiy siyosat orqali iqtisodiy samaradorlik va ijtimoiy adolat o'rtasidagi muvozanatni ta'minlashga intiladi.

Ijtimoiy siyosatning asosiy yo'nalishlari

Bandlikni ta'minlash — aholi daromadlarini oshirishning eng samarali yo'llaridan biridir. Davlat yangi ish o'rinlari yaratish, kichik biznesni qo'llab-quvvatlash va kasb-hunar o'rgatish orqali bandlikni oshiradi.

Ijtimoiy himoya tizimi aholining zaif qatlamlarini qo'llab-quvvatlashga qaratilgan. Pensiya, nafaqa va subsidiyalar orqali davlat minimal yashash darajasini kafolatlashga harakat qiladi.

Progressiv soliqlar daromadlarni qayta taqsimlashda muhim vosita hisoblanadi. Yuqori daromadli qatlamdan olinadigan soliqlar ijtimoiy dasturlarni moliyalashtirishga yo'naltiriladi.

Ta'lim va sog'liqni saqlash tizimlariga investitsiya kiritish uzoq muddatli ijtimoiy siyosatning asosiy yo'nalishidir. Bu inson kapitalini rivojlantirib, kelajakda daromadlarning oshishiga olib keladi.

Davlat iqtisodiyotni tartibga solish orqali daromadlar o'sishiga bevosita va bilvosita ta'sir ko'rsatadi. Makroiqtisodiy barqarorlikni ta'minlash, inflyatsiyani nazorat qilish va investitsiyalarni rag'batlantirish orqali davlat umumiy daromadlar darajasini oshiradi.

Shuningdek, ijtimoiy dasturlar orqali daromadlar tengsizligini kamaytirish mumkin. Bu esa jamiyatda ijtimoiy barqarorlikni mustahkamlaydi.

Xulosa: Xulosa qilib aytganda, aholi daromadlari va davlatning ijtimoiy siyosati o'zaro uzviy bog'liqdir. Daromadlar darajasi iqtisodiy rivojlanishning asosiy ko'rsatkichi bo'lsa, ijtimoiy siyosat ushbu daromadlarni adolatli taqsimlashga xizmat qiladi.

Samarali ijtimoiy siyosat orqali davlat kambag'allikni kamaytiradi, daromadlar tengsizligini yumshatadi va aholining umumiy farovonligini oshiradi.

Shu boisdan ham zamonaviy iqtisodiyotda ijtimoiy siyosat davlat boshqaruvining ajralmas qismi hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. <https://arxiv.uz/>
2. <https://docx.uz/>
3. <https://en.m.wikipedia.org/>
4. <https://www.cbu.wordbank.org>.
5. O‘zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo‘mitasi (stat.uz)
6. O‘lmasov A., Vahobov A.V. "Iqtisodiyot nazariyasi 2014
7. Dilshadovna M. D. KIMYO SANOATI KORXONALARIDA RAQAMLI KOMMUNIKATSIYA STRATEGIYALARINING SAMARADORLIGINI KPI VA ROI INDIKATORLARI ASOSIDA BAHOLASH //Marketing Jurnal. – 2025. – №. 9.
8. Muminova D. Improvement OF Marketing Communication Strategies in Chemical Industry Enterprises //Green Economy and Development. – T. 2. – №. 9. – C. 664966.